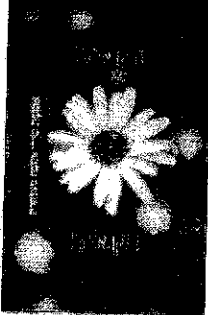

הגידו כן לזקן

ספר חדש מכנס שירים על אהבה מאוחרת ומזכיר מדוע אנתולוגיות נטות לעורר אינוחות

שני פוקר

כירוש המלה אנתולוגיה, צורת הכי נוס של כתבים ספרותיים, הוא ביוונית עתיקה "זר פרחים". ומעניין שעל אף הידלדלותו של שוק הקוראים, זרים כאלה הם עדיין מנהג פופולרי בומבונ. גם אם תמיד עולה מהם ניחוח התעלומה, בבחינת מהו התמריץ העומד מאחורי האנטי-אנתולוגיות הללו ומיהם בעליהם, עדיין מתקבצים על מדפינו קבצים שונים לפי תמות או הקשרים אחרים: שירי אהבה, שירי מחאה, שירי כדורגל, שירי טיסה וכו'; או בייקטים מאובייקטים, זרים של משוררים ומשוררות ממינים ומזמנים שונים, ספרים מבוזרים מספיק כדי להעניקם בחג בלי להסתכן. וטוב שיש ספרים לתת בחג: אבל אנתולוגיה נושאת נידונה תמיד להעמיד יחסים לא פתורים מבחינה היררכית בין האסתטיקה לת-מה. כך, באנתולוגיה חדשה שערך כה המוטל בריסוף, ובה כינסה שירי רי אהבה מאוחרת, כלומר שירים שיש בהם ביטויי אהבה של אנשים מבוגרים, קובצו המישהו שיריים של חיים גורל בעוד רק שניים – נוצצים ממש – של יונתן רוש. שיר אחד של אהרן שבתאי "שיתור" נוס התחתן" (למה דווקא זה?), שני שירים של יצחק לאור (למה דווקא אלה?), שיר (יפה) של אני משעול, שני שירים של אסתר ראב (אחד מהם לא בהכרח קשור) ועוד שירי רי מקור שמתפרשים מיעקב פיי כמן עד אביהי קמחי. במדור התרגום נמצא, בין השאר, שיר אחד של אנקראון היזוני, כמה צרפתים מהמאה ה-16, כרכט, שימבורסקה ואונה קילפי.

הזקן אוהב! הזקן אוהב! אסופת שירי אהבה מאוחרת

עורכת: המוטל ברייסוף
הוצאת כרמל, 105 עמודים, 74 שקלים

הידעיים הם כתיבה של האנטי-אנתולוגיה התמטית, פרזים ומצרים. מפני שמראש כל כתיבים שכאלה נידונו לעורר אינוחות. לכן, על פי רוב, נהוג להסביר ולנמק אותם בדברי מברא או באחרית דבר; הסבר שהסר בקיבוץ זה. ברייסוף כותבת אמנם ש"אין זו אסופה של שירים שנכתבו על ידי משוררים וקנים... אלא אסופת שירים המבטאים אהבה מפי מי שמוחה את עצמו בשיר כקול, אך אינה מסבירה, למשל, מדוע בפרק של שירי המקור יש רוב מוחץ למשוררים גברים, דבר שכדאי לתת עליו את הדעת (גם אם ההסבר עשוי להיראות ברור). כך עולה שהקריאה באנתולוגיה מעוררת דווקא את העיסוק בשירים שלא נכללו בה. כמו למשל השירים מסותרריי האהבה (המאוחרת) של חדה הרמבך, האם נעדרו בשל סירובה של המשוררת או משום שהם למעשה, נכללות הכל, מסרייל-גיל? או אולי משום שהם אינם "אנתולוגיים" באופיים?

מדף אל דף נשאלת השאלה העולה בכל קריאה בספר: מהי החוויה המצטברת מהקריאה? איזו חוויה מצטברת מקריאה בספר

קטגורי, שמכריז את נושא, בין שמדובר כשי רי אהבה מאוחרת, בשירי הריון ולידה או בכל תמה אחרת? מן מייצרת הקריאה המתנגלת, המאולחשת, בעוד אפקט ההפתעה שלה הולך ונשחק?

קל מדי ללכת כאן בדרך ההתנשאות. ודאי מול תמות הפרח הצועק מן הכריכה צעקה כפורה: "הזקן אוהב! הזקן אוהב!" וממילא כדאי לו כור, כפי שכתב אורי ברנשטיין כשיר שמופיע באנתולוגיה, שהזמן "כמו קיסוס טפילי" עתיד לכסות "כל התנשאות בטמטום ירוק".

שהרי גם צעירים ערלי לב ועוצמי עיניים לא יוכלו להתכחש לכך שנושאי האנתולוגיה, האהבה בשלהי החיים ואובדן היופי ("הזקן מן אוהב להעליב / את היפים שבדברים", כתב פייר קורניי), הם נושאים טעונים וכבדי משקל. היופי האורל מקבל באנתולוגיה ביטוי בסרנטות שייקספיריות ובשירים נוספים בני התקופה, למשל של פייר דה רונסואר, משורר מהמאה ה-16, בתרגומו של עמינדב דיקמן:

"סלקי ומחי את האיפורה על משקעו המקולל, / הן אל תוכלי את חוק הטבע להוליך שולל, / מצחק קמוט (ועד הראי) לא תחליקיהו לאחורה // אין להקשיח שד רפוף, פטמה שגשגתחה; / מעל פני-הזן יקרא הזמן את זו המסיכה / ושוב תהיי ברבור לבן במקום עורב".

יחד עם אובדן היופי, ההתמורדות הגדולה של האנתולוגיה היא נגד המחשבה שהתשוקה לאהבה מתה עם הגיל – מחשבה של אנשים צעירים – והיא נכונה לנפץ את האשליה הזאת ולקרב אל הידיעה שהארוס והרצון לאהבה אינם מתים עד שמתים. כמו שנכתב בשיר נפוץ לא של יונתן רוש: "יודעית שר שנים לבת היודעית / ואל יהשבה אלהי לי לחטא / כי כל אשר חי בי עדיין לא מת".

ברייסוף אצרה ספר לקוראים מבוגרים, ויש לקוות שקוראים מבוגרים ימצאו בו טעם ועניין; כן, אפילו בשירים היפים והארכאיים של יעקב שטיינברג, ולמן שניאור ויעקב פייכמן. וכך היא כותבת באחרית הדבר: "רצינית גם להעניק לאוהבים ואוהבות וקנים שירים, או לפחות שררות, שכדאי לזכות לצטט, להראות, להצמיד למקרה, לתניח ליד המיטה, כי הם עוזרים לחיות. המחווה הזאת הוכיחה לי מחווה אחרת, כשיר מהספר האחרון של שרון אס: "...אני רוצה לכתוב לאנשים מבוגרים. / אלו שכבר יודעים שהייעוץ יוכלים להשתית // אלו שלא קראו 'הידד' שנים ארוכות / אבל זהו תשוקתם, עוד פעם אחת // לקרוא 'הידד' לפני החשיכה".

למה המחווה השירית הזאת נוגעת יותר מהמחווה של כינוס האנתולוגיה? אולי כי הפורמט האנתולוגי מקהה את ייחודיות המקור, רה, "מפרמט" אותה, ובמובנים רבים סותר את הרצון האמיתי הנעלם ממנו: לאהוב בגיל מבורגר מבלי שיהוסו עליך או יצביעו עליך. ■

23.12.22 ספרים 9/10